

Vår dato	Vår referanse	
2002-10-03	2002/	GR A
Tidligere dato	Tidligere referanse	

Vår saksbehandler
ØB, +47 XX XX XX XX

Til

Kopi til

Nord-Afrika - konflikter og potensialet for eskalering og spredning ?

Innhold

1 Innledning	2
1.1 REFERANSER	2
1.2 BAKGRUNN	2
1.3 HENSIKT	3
1.4 ANALYSE	3
1.4.1 Området og konfliktpotensial	3
1.4.2 Aktører	6
1.4.3 Utleddning av faktorer	6
1.4.4 Problemformuleringen	7
1.5 FORUTSETNINGER	7
1.6 AVGRENSNINGER	7
1.7 FAKTORER	7
2 Drøfting	7
2.1 HOVEDAKTØRENES INTERESSER	7
2.1.1 Grunnlag	7
2.1.2 Drøfting	8
2.1.3 Delkonklusjon	13
2.2 FORHOLD SOM KAN UTØSE KONFLIKT	14
2.2.1 FNs manglende fremdrift i forhandlingene om Vest-Sahara	14
2.2.2 Matvareproblematikk	17
2.2.3 Naturressurser	18
2.3 STRATEGISKE KONSEKVENSER	19
2.3.1 Militær styrke	19
2.3.2 Flyktingestrøm som følge av konflikt	20
2.3.3 Gibraltarstredet	21
2.3.4 Olje/Gass leveranse fra Algerie til Europa	22
3 Sammendrag/konklusjon	23
4 Behov for videre utredning	24

1 Innledning

1.1 Referanser

Det henvises til oppgave gitt ved Forsvarets stabsskole i september 2002 der målsettingen med den strategiske studien er å gi studentene et innblikk i og forståelse for en aktuell konflikt og de forhold som påvirker den. Gruppe A har valgt Nord-Afrika området..

1.2 Bakgrunn

Etter slutten på den kalde krigen og Berlinmurens fall i november 1989 ble de politiske og strategiske rammebetingelsene for sikkerhet og stabilitet i tilknytning til Europa sterkt forandret. Dette har medført en økt fokusering på Middelhavsregionen som et område med strategisk betydning for Europa. Trusler og konfliktpotensiale er ikke lenger en funksjon av en global øst-vest-motsetning, men kan nå oppstå fra spenningen i enkelte land eller regioner. I stedet for et en-dimensjonalt trusselsmønster dreier det seg nå om forskjellige ulike sikkerhetsmessige utfordringer knyttet til militær, politisk, økonomisk, økologisk og demografisk ustabilitet.

Som en følge av den nye situasjonen har Middelhavsregionen beveget seg nærmere vestens interessesentrum. Den strategiske betydningen av dette området er knyttet til flere forhold:

- Regionen binder sammen verdensdelene Europa, Afrika og Asia, nærmere bestemt Sør-Europa, Nord-Afrika og Midtøsten..
- Videre har regionen omkring 350 millioner mennesker, 22 kyststater, 3 monoteistiske¹ religioner, forskjellige samfunnsformer, økonomiske systemer og kulturer som støter mot hverandre.
- En stor befolkningsvekst, et manglende sosioøkonomisk fundament, den islamske fundamentalismen og muligheten for spredning av masseødeleggelsesvåpen (proliferasjonen) kan utgjøre konflikt- og krisespekter med betydning for Europa.
- På nordsiden av Middelhavet er 5 av de 9 landene NATO-medlemmer og 4 av de er medlem i EU. I Middelhavet har vi øystatene Malta og Kypros som begge ønsker å bli medlem av EU. På sørsiden av Middelhavet er det 7 arabiske stater (Marokko, Algerie, Tunisia, Libya, Egypt, Libanon, Syria), de palestinske selvstyreområdene og Israel danner motkysten til Europa.
- Suezkanalen, Dardanellene og Gibraltarstredet danner de tre strategiske passasjene og forbindelsene til de andre verdenshavene.
- Videre er områdets betydning knyttet til de omfangsrike naturressurser, herunder enorme olje- og gassressurser som finnes landene rundt og som fraktes gjennom regionen.

Geografisk kan Middelhavsområdet deles inn i det vestlige- og østlige basseng adskilt gjennom den italienske halvøyen (aksen Tunisia - Italia). I Nord-Afrika skiller Maghreb-statene² seg fra de arabiske statene i øst ved at de ikke har store forskjeller med tanke på etnisitet, religion og kultur (berbere, saharouis) og har derfor et tilsynelatende mindre konfliktpotensiale enn i det østre området (jøder, koptere, armenere, palestinere, kurdere, tyrkere). Fra før kolonitiden har det vært tette handelsforbindelser og kulturell påvirkning mellom Sør-Europa og Nord-Afrika.

¹ Jødedom, islam og kristendom

² Mauretania, Marokko, Algerie, Tunisia og Libya

En viktig forutsetning for staters utvikling er at de kan oppleve et fravær av alvorlige konflikter over tid. Etter at Nord-Afrika ble brukt som slagmark for de krigende parter i andre verdenskrig, har "de fleste landene i regionen opplevd enten interne konflikter i form av maktovertakelser eller kriger med andre stater". En årsak til dette har vært avskaffelse av koloniveldet. Det fattige ørkenlandet Vest-Sahara er i dag en av de klareste eksemplene på en problematisk overgang fra koloni til selvstyre.

1.3 Hensikt

Hensikten er å utarbeide en strategisk studie om en aktuell problemstilling i Nord-Afrika. En strategisk studie skal danne grunnlaget for å forstå pågående og potensielle konflikter, og de forhold som påvirker disse. En strategisk studie bør være til hjelp i utvikling av strategiske planer hvor militær makt kan inngå som et av flere sikkerhetspolitiske virkemidler.

1.4 Analyse

1.4.1 Området og konfliktpotensial

Som utgangspunkt for å analysere områdets strategiske betydning kan det være nyttig å sette området inn i en modell for sikkerhetstenkning. Her har vi valgt modellen³ (s.10) Kjølberg benytter i sin behandling av sikkerhetstenkning etter den kalde krigen.

Modellen⁴ i figuren under gir et bilde hvordan man kan si at vesten utgjør et dominerende sentrum og hvor andre geografiske områder eller enkeltstater utgjør en periferi i forhold til dette sentrum. I Kjølbergs modell kan en si at Nord-Afrika ligger på den muslimske siden av den horisontale stiplede linjen og innenfor den vestlige periferien. Dette har betydning for å forstå Nord-Afrika sin plassering i det internasjonale maktpolitiske sikkerhetsbildet.

Forsvarets Fellesoperative Doktrine (FFOD) del A, pkt 2.3.1⁵ "Horisontal og vertikal spredning" gir en forklaring av horisontal eskalering som en geografisk utvidelse av en konflikt og at den ikke nødvendigvis er knyttet til konfliktens voldsnivå eller intensitet. Vertikal eskalering innebærer at voldsanvendelsen øker både hva angår bruk av våpen og andre metoder.

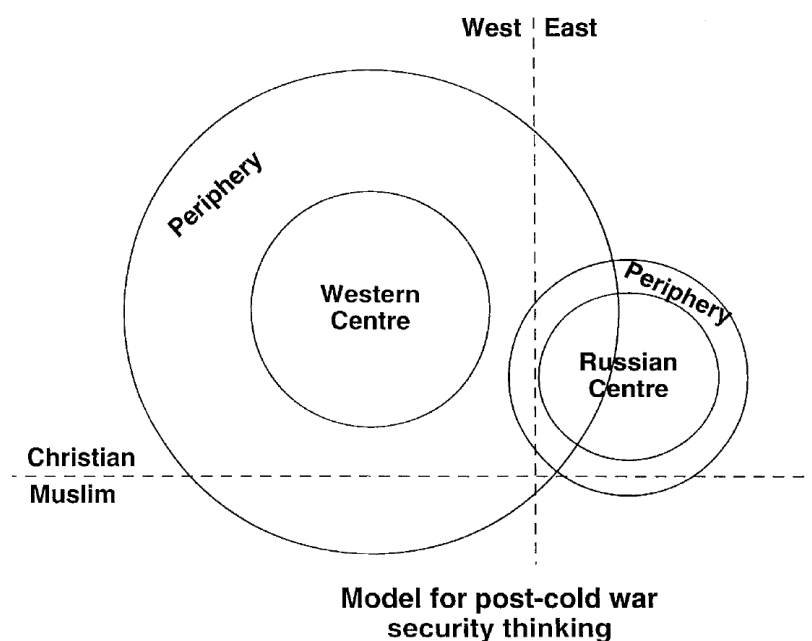
I Kjølbergs rapport⁶ (s .37) brukes begrepet skjerming. Dette forklares med en strategi hvor man i første rekke søker å forhindre at konsekvensene av eventuell uro i andre land når ens eget land. Dette kan skje gjennom virkemidler som i praksis betyr murer mellom seg selv (EU). En beskrivelse av den vestlige verdens holdning til Nord-Afrika er preget av skjerming.

³ Kjølberg A, Jeppesen M (2001), *En modell for sikkerhetstenking etter den kalde krigen*, FFI/RAPPORT-2001/04595, Forsvarets forskningsinstitutt.

⁴ Ibid

⁵ Forsvarets Overkommando (2000), *Forsvarets Fellesoperative Doktrine Del A – Grunnlag*, Forsvarets Overkommando, Oslo

⁶ Kjølberg A, Jeppesen M (2001), *En modell for sikkerhetstenking etter den kalde krigen*, FFI/RAPPORT-2001/04595, Forsvarets forskningsinstitutt.

Figur 1: Modell for sikkerhetstenkning etter den kalde krigen⁷

Nord-Afrika består av landene Egypt, Libya, Tunisia, Algerie, Marokko, Vest-Sahara og Mauritania. Enkelte av disse landene hadde i den kalde krigen forbindelser østover som plasserte dem godt innenfor Sovjetisk periferi. Ut fra at Russisk interesseområde har skrumpet noe inn etter den kalde krigen er det grunn til å tro at Nord-Afrika regionen er kommet noe ut av Russisk sikkerhetspolitisk fokus.⁸

Geografisk grenser regionen mot Middelhavet, Atlanterhavet og de europeiske middelhavslandene i nord, mot Midtøsten i øst og mot Sahara og det øvrige Afrika i sør.

Strategisk utgjør disse grensesnittene muligheter for samhandel, utvikling og samarbeid, men også muligheter for at konflikter kan oppstå eller spre seg. Spesielt har området i øst med grensen mellom Egypt og Israel gjennom tidene hatt konflikter som har medført utstrakt bruk av militære maktmidler. Konfliktene er imidlertid generert utenfor de Nordafrikanske landene.

Nord Afrika står overfor mange av de problemene som kjennetegner utviklingen ellers på det afrikanske kontinentet. Her kan nevnes problemer knyttet til styringsform, konflikter, fattigdom og brudd på menneskerettigheter⁹. Gjennom regionale initiativ til å samordne regionen som f.eks. Maghreb-unionen, eller mer pan afrikansk i Organisation of African Unity (OAU) og senere African Union (AU), har det vært forsøkt å legge forholdene til rette for utvikling i området. Resultatene har imidlertid stort sett uteblitt.

Strømmen av flyktninger, selv om antallet er relativt lite, gjennom områdene sør for Nord-Afrika og fra Nord-Afrika regionen opp over Middelhavet mot Europa forårsaket utslag av rasisme, fremmedfrykt og økt behovet for skjerming fra europeisk side.

⁷ Kjølberg A, Jeppesen M (2001), *En modell for sikkerhetstenkning etter den kalde krigen*, FFI/RAPPORT-2001/04595, Forsvarets forskningsinstitutt.

⁸ Imidlertid finnes fortsatt russisk militært materiell i store mengder i hele regionen (Militærbalansen, 2002)

⁹ **United Nations** (New York) PRESS RELEASE October 1, 2002 Posted to the web October 1, 2002 New York: web: <http://allafrica.com/stories/printable/200210010491.html>

Under følger en kort gjennomgang av konfliktene i regionen som har til hensikt å komme frem til den eller de konfliktene som kan ha strategisk betydning samtidig som konfliktpotensialet er så stort at det er muligheter for en vertikal eskalering.

Mauritania: Landet har en intern konflikt som hovedsakelig bunnar i en etnisk/religiøs motsetning mellom det herskende muslimske, mauriske folket og den svarte befolkningen som tradisjonelt har hatt slavestatus. Selv om slaveriet offisielt ble opphevet 1980¹⁰, har det levd videre¹¹. Konflikten antas imidlertid ikke å ha potensial for horisontal spredning utover landets grenser, samtidig som den sittende President Maaouiya Ould Sid Ahmed Taya holder den svært sentraliserte islamske republikken i stramme tøyler.

Algerie: Landet har flere interne konflikter. Disse preges av terrorisme og en islamsk fundamentalisme. I tillegg har landet naturressurser som kan gi potensialet for konflikter. Det er streng sensur i landet. Europeisk fredsforslag har foreløpig vært uten resultat. Som gammel koloniherre og med tette bånd til landet er situasjonen for Frankrike spesielt vanskelig. Ingen av partene i landet har vist vilje til å bryte voldsspiralen som har skapt en egen krigsøkonomi.¹² Det er imidlertid få tegn som tyder på at landets egne interne konflikter vil medføre en horisontal eskalering."

Vest-Sahara: Spania etablerte sin kontroll over området i 1880-årene. I 1958 fikk det status som spansk provins. Polisario startet sin frigjøringskrig i 1973, og da Spania trakk seg ut i 1976, erklærte organisasjonen landet som selvstendig republikk. Imidlertid delte Marokko og Mauritania det mellom seg i henhold til en avtale med Spania. Den væpnede motstanden fra Polisariogeriljaen, som ble støttet av Algerie, fikk i 1979 Mauritania til å trekke seg ut av sin del, som deretter ble okkupert av Marokko. Vest-Sahara er anerkjent som uavhengig stat av en lang rekke land og har vært medlem av OAU (nå AU) siden 1982. Den væpnede kampen mot Marokko fortsatte til september 1991, da det ble inngått våpenhvile i påvente av en folkeavstemning i FN-regi. Denne avstemningen har ikke kunnet finne sted pga. uenighet om stemmerettsreglene (2001). Ca.165 000¹³ flyktninger fra Vest-Sahara lever i flyktningleire i Vest-Algerie.¹⁴

Libya: Landet er styrt meget diktatorisk og interne konflikter eller opposisjon er derfor ikke synlige. Imidlertid har den noen mindre internasjonale konflikter som en maritim konflikt om territorier med Tunisia. Libya krever også landområder fra Niger og sørøstlige deler av Algerie. Har alvorlige konflikter med Europa og USA på grunn av sin antidemokratiske politikk og støtte til terrorister. Et eksempel her er sprengningen av Pan Am-flyet over Lockerbie i Skottland. Det siste året har landet vist ønsker om en mere fremtredende rolle i African Union (AU)

Egypt¹⁵: Landet er en sekulær araber stat med betydelig rolle i den øvrige verden. Samarbeider med NATO og OSSE gjennom hhv. middelhavsdialogen og PFC. Internt har landet en del motkrefter i form av terror nettverk og en voksende islamistisk opposisjon¹⁶.

¹⁰ Caplex internetversjon: landet var et av det siste som forbød slaveri.

¹¹ Laila Arntzen, Lest: 01.10.2002, Sist oppdatert 25.02.2002, kontor@aktive-fredsreiser.no, web: http://www.aktive-fredsreiser.no/om_krig.htm

¹² Samarbeid og sikkerhet i Europa, 2000-2001, Web: <http://www.folkogforsvar.no>, Lest: 1.10.2002

¹³ UNHCR Mid-Year Progress Report 2002 - 132.

¹⁴ Caplex, <http://www.caplex.no>, Lest: 1.10.2002

¹⁵ ibid s.134

¹⁶ Samarbeid og sikkerhet i Europa, 2000-2001, Web: <http://www.folkogforsvar.no>, Lest: 1.10.2002

Tunisia: Landet har ingen interne pågående konflikter, men har en pågående maritim konflikt med Libya.

Ut fra den korte gjennomgangen av konfliktene og en vurdering opp mot en eventuell vertikal eskalering eller en horisontal spredning, ser det ut til at den konflikten som har størst potensial er den i Vest-Sahara. De øvrige konfliktene er hovedsakelig knyttet til interne forhold i landene eller har så lavt konfliktpotensial at det er lite sannsynlig at det internasjonale samfunn vil engasjere seg aktivt i dem.

1.4.2 Aktører

I Nord-Afrika regionen finnes en rekke aktører som gjennom sitt engasjement viser interesse for området. De viktigste foruten de nordafrikanske landene er FN, USA, AU, EU, Spania, Frankrike og Italia. I en geostrategisk sammenheng operer en rekke aktører ; EU, NATO og USA i Nord Afrikas tilstøtende områder. Et eksempel er Middelhavet som er i daglig bruk av den europeiske/ NATO (NATOs stående marinestyrker for Atlanter- og Middelhavet) og amerikanske (6 th Fleet) militærmakten.

FN har ambisjoner¹⁷ om å skape utvikling og vekst i regionen. Dette innebærer en reell økonomisk, politisk og materiell vekst gitt at programmet lykkes. Imidlertid har FNs generalsekretær Kofi Annan nylig anbefalt at FN avslutter sitt engasjement samtidig som målene om fremgang i regionen ikke ser ut til å nås.

African Union (AU), som er en revitalisert utgave av OAU, tar mål av seg å bli et Afrikansk EU på sikt. De har mellom annet vedtatt bruk av nye virkemidler som blant annet omfatter intervensjon i konfliktstater. AU er en sterk støttespiller for Vest-Sahara.

1.4.3 Utledning av faktorer

For å forstå pågående konflikter og dets kompleksitet vil det være sentralt å se på de ulike aktører som er innblandet og som kan ha innvirkning på utviklingen av konflikten. Fire hovedaktører er sterkt involvert i Vest-Sahara konflikten, Marokko, Algerie, Polisario og FN. En opptrapping av konflikten i Vest-Sahara vil føre til at de nevnte ulike aktører vil bli dratt sterkere inn i konflikten. Det vil derfor være av interesse og se på de ulike relasjoner de har seg i mellom og hvilken støtte de eventuelt har fra det internasjonale samfunn. Ut ifra dette utleder vi faktoren: **Hovedaktørenes interesser.**

Konflikten i Vest-Sahara er å betrakte som en pågående konflikt, men som har karakter av å være under kontroll. Det er likevel mange forhold som kan bidra til en opptrapping av konflikten mot en ny krise og krig. I studiet av konflikten og de ulike aktører vil det kunne være enkelte forhold som er mer sannsynlige scenarier for opptrapping hvor militære maktmidler vil bli tatt i bruk. Ut ifra dette utledes faktoren: **Forhold som kan utløse konflikt.**

Dersom våpenhvilen i Vest-Sahara blir opphevet er faren for opptrapping av konflikten overhengende. En utvikling med ingredienser av horisontal og vertikal spredning og horisontal og vertikal eskalering vil kunne oppstå. Resultatet av en slik utvikling kan meget lett få strategiske konsekvenser regionalt, men også utover det regionale. For eksempel kan en omfattende konflikt medføre at flyktningvolumet øker, noe som lett blir et problem både lokalt og i relasjon til verdenssamfunnet med EU som hovedaktør. Det geografisk viktige Gibraltarstredet vil raskt kunne bli en meget viktig ingrediens i et større strategisk bilde med stor

¹⁷ **United Nations** (New York) PRESS RELEASE October 1, 2002 Posted to the web October 1, 2002 New York: web: <http://allafrica.com/stories/printable/200210010491.html>

betydning for en rekke aktører langt utover nord-afrikansk territorium. Naturressursenes betydning for både enkeltland i regionen, men også for Europa er økende. Militære styrkeforhold, potensiale og evne er alle elementer med betydning for strategisk utvikling. Det handler om måten militærmakt blir benyttet på. Ut ifra dette utledes faktoren: **Strategiske konsekvenser av konflikten.**

1.4.4 Problemformuleringen

Ut fra analysen over blir dermed problemformuleringen som skal besvares gjennom en redegjørelse og drøfting av konflikten i Vest-Sahara som den viktigste i Nord-Afrika:

Hvilken strategisk betydning kan konflikten i Vest-Sahara få internt i regionen og eventuelt mot Europa?

1.5 Forutsetninger

Ingen

1.6 Avgrensninger

I arbeidet med en strategisk studie av Middelhavsområdet er det naturlig å foreta en øst-vest deling av regionen. Maghreb-statene i vest skiller seg fra det østre området med tanke på etnisitet, religion og kultur og har et mindre konflikt-potensiale enn det østre området. Maghreb-statene har som følge av historisk utvikling en større økonomisk avhengighet til Europa enn de østlige statene i Middelhavsområdet.

Midtøsten problematikken er et eget og omfattende problemområde, hvor konflikten i hovedsak er generert utenfor de nordafrikanske landene. Grensesnittet mot øst vil derfor ikke bli behandlet videre i denne oppgaven.

Denne studien vil foreta en geografisk avgrensning basert på nevnte forhold og kun behandle konfliktpotensialet i det vestlige området. Gibraltar blir ikke drøftet ut ifra tilstøtende landområde nord for streket (Gibraltar). De land som vil bli behandlet er Maghreb-statene Mauritania, Marokko, Algerie, Tunisia og Libya i tillegg Vest-Sahara. Landenes relasjoner til andre aktører er avgrenset til USA, Europa (avgrenset til Spania, Portugal, Frankrike, Italia) og de regionale organisasjonene NATO, EU og AU.

1.7 Faktorer

- Hovedaktørens interesser
- Forhold som kan utløse konflikt
- Strategisk betydninger av konflikten

2 Drøfting

2.1 Hovedaktørens interesser

2.1.1 Grunnlag

Fire hovedaktører er sterkt involvert i Vest-Sahara konflikten; FN, Marokko, Algerie, Polisario og AU. Da Spania trakk seg ut av Vest-Sahara i 1975-1976, ble kontrollen over landet overlatt til Marokko og Mauritania. Da Mauritania senere ble tvunget til å trekke seg ut, okkuperte Marokko nesten hele landet, og har styrt med jernhånd siden. Vest-Sahara behandles i FN, som et uløst kolonispørsmål. Den vestsahariske frigjøringsbevegelsen, Front Polisario (Frente Popular para la

Liberación de Saguía el- Hamra y Río de Oro) med støtte fra Algerie, fortsetter sin frigjøringskamp.

En opptrapping av konflikten i Vest-Sahara kan føre til at de nevnte ulike aktører vil bli dratt sterkere inn i konflikten. Det vil derfor være av interesse og se på de ulike relasjoner de har seg i mellom og hvilken støtte de eventuelt har fra det internasjonale samfunn.

2.1.2 Drøfting

2.1.2.1 Forente Nasjoner

I pakten til de Forente Nasjoner¹⁸ (FN) sies det uttrykkelig at FN har plikt til å treffe tiltak for å fjerne enhver trussel mot freden og sette en stopper for angrepshandlinger og andre fredsbrudd. FN skal ved fredelige midler søke å løse enhver tvist som kan føre til fredsbrudd. FN anerkjenner ikke Marokkansk kontroll over Vest-Sahara¹⁹, og har siden 1960-tallet krevd at de opprinnelige innbyggerne, saharawiene²⁰, skal få utøve sin rett til selvbestemmelse gjennom en folkeavstemning.

FN vedtok i 1991 en fredsplan for Vest-Sahara som skulle munne ut i en folkeavstemning i januar 1992. I folkeavstemningen skal saharawiene avgjøre om de ønsker nasjonal selvstendighet eller integrasjon med Marokko. Som en følge av dette trådte våpenhvileavtalen mellom Marokko og Polisario i kraft i 1991. Avtalen har blitt overvåket av FN-misjonen MINURSO (Misión de las Naciones Unidas para el Referendum en el Sáhara Occidental), som også har som oppgave å forberede og gjennomføre folkeavstemningen. Styrken består av 173 internasjonalt sivilt ansatte og 112 lokalt ansatte mens det er 241 er uniformerte observatører fra 31 forskjellige nasjoner²¹.

MINURSO mandat er å:

- Monitorere en fredsløsning
- Verifisere at Marokkanske reduksjon av marokkanske tropper i territoriet
- Ta initiativ til at partene sikrer løslatelse av Vest-Saharas politiske fanger
- Overvåke utveksling av krigsfanger (i samarbeide med det Internasjonale røde kors)
- Implementere reintegrasjonsprogrammet for flyktninger
- Identifisere og registrerer kvalifiserte velgere
- Organisere og sikre en fri og rettferdig folkeavstemning og proklamere resultatet

Ingen stater har anerkjent Vest-Sahara som Marokkansk territorium, og FN understreker at utvinning av mineralressurser på okkupert land er i strid med internasjonale konvensjoner.

Medlemslandene i Sikkerhetsrådet er uenige i hvordan man best kan løse konflikten, og den amerikanske utenriksministeren James Baker III ble i 2001 bedt om å finne mulige kompromissløsninger som kunne være akseptable for både Marokko og Polisario-gruppen. Marokkos løsning på konflikten er å få FN til å oppgi den vedtatte fredsplanen, som både

¹⁸ Forente nasjoner er en internasjonal organisasjon som ble grunnlagt 1945, og har hovedkontor i New York, USA. FN består av 191 medlemsland. FNs fremste formål er å bevare freden: Kilde: UN 2002: "Basic Facts", web: <http://www.un.org/aboutun/basicfacts/unorg.htm>, Lest 4.10.2002.

¹⁹ UN 2002, "... the remaining Non-Self-Governing Territories", web: <http://www.un.org/Depts/dpi/decolonization/trust3.htm>, Lest: 4.10.2002.

²⁰ saharawiene –folket i Vest-Sahara

²¹ Intervju av Kirkerud, Eirik Hjort, 3 okt 2002 og FN 2002, Web: <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/minurso/minursoF.htm>, lest 3.10.2002

Marokko og Polisario har undertegnet tidligere. Marokkos nye forslag er å gi Vest-Sahara begrenset selvstyre innenfor Marokkos grenser. FNs sikkerhetsråd begynte i 2001 å vurdere dette forslaget, og James Baker III la fram en rapport om en mulig løsning på konflikten, "Framework agreement" som innebærer at Vest-Sahara skulle innlemmes som en autonom del av Marokko. Dette brøt med retten til en folkeavstemning og Front Polisario nektet å godkjenne dette forslaget. Dette forslaget ble derfor lagt dødt.

Siste gang saken var oppe i FNs sikkerhetsråd var 31 juli 2002, hvor det ble fattet beslutning om at kravet til folkeavstemning skulle opprettholdes. Generalsekretæren i FN, Kofi Annan, fremhevet sin skepsis over prosessens manglende fremgang. Han nærmest truet med å vurdere uttrekning av området hvis ikke prosessen skjøt fart på seg.²²

FNs gjennomslagskraft og interesse for konfliktløsning i Vest-Sahara kan sies å ha vært liten og preget av rot²³. Samtidig har fredsorganisasjonen ofte stått på Marokkos side, særlig under den tidligere generalsekretæren Perez de Cuellar. Han uttrykte nemlig ønsker om at en folkeavstemning måtte bli holdt etter de kriterier Marokko stilte. Styrken i området er å betrakte som relativt liten, har til i dag mer eller mindre evnet å bevare kontroll i området i 11 år²⁴. Det å opprettholde FN styrker i et område i over 11 år er meget kostbart. Spesielt har USA hevdet at man ikke bør bruke så mye penger på en operasjon som virker så fastlåst.

Det hevdes også at Marokko har aktivt motarbeidet FN-styrkenes arbeid, herunder kan nevnes identifiseringsarbeid og mineryddingsarbeid. Dette har vært med på om ikke bare å sinke, men mer eller mindre opprettholde den fastlåste situasjonen.

2.1.2.2 Marokko

Marokko har ca 30 millioner innbyggere, språket er arabisk og religionen er islam. Marokko er i følge forfatningen av 1972 et konstitusjonelt, demokratisk og sosialt monarki, men i praksis består det politiske system av kongen. Frem til 1950 var Marokko medlem av den franske union og fikk i 1956 uavhengighet fra Spania og Frankrike. Marokko har gode relasjoner til Frankrike og har tradisjonelt vært nært knyttet til Spania. I den senere tid er det visse forhold vedrørende fiske-, olje ressurser og enklavene Ceute og Melilla som har skapt et mer anstrengt forhold.

Etter at Marokko ble selvstendig gjorde de krav på territorier som skulle gjenspeile det gamle "Stor-Marokko". Marokko er en av verdens største produsenter av fosfat og en vesentlig del av produksjonen foregår i det okkuperte Vest-Sahara. Slik at bakgrunnen for å okkupere Vest-Saharas i 1975 var p.g.a. de rike naturressurser, samt at Marokkos hevder en historiske rett på området. Denne historiske retten er tilbakevist i Haag-domstolen²⁵. Marokko kontrollerer nesten tre firedeler av Vest-Sahara. Polisario kontrollerer områdene øst for den marokkanske forsvarsmuren.

Ved å gå med på forhandlingsåsted utenfor egne grenser, har Marokko godkjent Vest-Saharakonflikten som et internasjonalt anliggende²⁶. Men i etterkant av avtalen sendte kongen ut

²² Intervju av Kirkerud, Eirik Hjort, 3 okt 2002.

²³ Studvest, 1997, "Vest-Sahara på Hydros brobyggingsalter?", Oppdatert: 8.10.1997,

<http://www.studvest.uib.no/199723/kronikk.asp> og bekrefte at manglende løsning fortsatt i Dagsavisen, 31.7.2002,

"FN-mandatet utvidet i Vest-Sahara", <http://www.dagsavisen.no/utenriks/apor/2002/07/670349.shtml>

²⁴ Intervju av Kirkerud, Eirik Hjort, 3 okt 2002.

²⁵ Norsk Folkehjelps Net-leksikon – oppslag på Vest Sahara, Lest 4.10.2002, web:

<http://www.folkehjelp.no/prosjektland/afrika/vestsahara.html>

²⁶ Kronikk, Studvest, 1997, "Vest-Sahara på Hydros brobyggingsalter?", Oppdatert: 8.10.1997,

<http://www.studvest.uib.no/199723/kronikk.asp>

motstridende signaler. Marokko hevdes å motarbeide deler av de forpliktelser de tok på seg i fredsavtalen med FN 1992²⁷. Konflikten har fått liten oppmerksomhet, hverken Marokko, USA, Frankrike og Spania har sett det i sin interesse å øke oppmerksomheten rundt konflikten. Under den kalde krigen ble Marokko vurdert som en buffer mot det sosialistiske Algerie. Krigen mot Polisario har vært vanskelig og kostbar for Marokko. Marokko har mottatt finansiell hjelp særlig fra Saudi-Arabia og videre har de kjøpt våpen blant annet fra Frankrike og USA.

Marokko har et nært forhold til USA. USAs Sjette Flåte har "besøkshavner" i Marokko, Besøkshavner betyr at USA kan bruke havnene til logistiske gjøremål som for eksempel forsyninger. USA har soldater i mange afrikanske land for å drive utdanning av lokale styrker samtidig som USA også hevdes å ha etterretnings stasjoner i Marokko. Nye, store oljefunn i Marokko sommeren 2000 vil antakelig gjøre stabilitet i Marokko enda viktigere for EU og USA, men det er usikkert hva dette vil ha å si for Vest-Sahara. Det som i alle fall kan sies er at dette bidrar til at Marokkos interesser for å opprettholde kontroll over Vest-Sahara styrkes. EU og USA vil søke å arbeide for alle saker som reduserer konfliktpotensialet i området. Det innebærer derimot ikke at de nødvendigvis støtter Marokko, men fokuserer på sak som ut i fra deres vurdering vil bidra til tilgangen på ressursene opprettholdes. Sett i en slik kontekst er det derfor lite trolig at USA og EU vil delta som en aktiv part i en eventuell konflikt.

Videre er Marokko et av Maghreb landene. Marokko prøver å legge press på EU-landene ved å argumentere med sin posisjon som "porten inn i Europa". Dette grunnet at EU er et meget viktig marked for marokkanske produkter. Deres søknad om inntreden i EU ble avvist etter å ha møtt internasjonal kritikk for landets brudd på menneskerettigheter. Likevel er det inngått en partnerskapsavtale mellom EU og Marokko som bl a har til hensikt å styrke den sosiale og økonomiske forbindelsen.. Det kan se ut som EU ser det som lønnsomt å samarbeide med Marokko for å skjerme seg mot konflikter og problemer knyttet til innvandring og narkotika til Europa. Marokko er medlem av FN og den Arabiske Liga. Marokko bruker den Arabiske liga for å søke å oppnå aksept for sin politikk i forhold til Vest-Sahara.

Libya og Marokko undertegnet i 1984 en unionsavtale. Dette førte til at den Libyske støtten til Polisario opphørte og styrket derfor Marokko i krigen. I dag er det ikke grunnlag til å tro at Libya ved en eventuell konflikt vil involvere seg i konflikten. På bakgrunn av hva en eventuell konflikt vil medføre av konsekvenser som f eks flykningeproblematikk, er det grunn til å tro at de vil ha et mest mulig stabilt Nord Afrika.

Kongen har fått kritikk for å ha brukt konflikten i Vest-Sahara til å styrke Marokkansk nasjonalisme- og sin egen politiske stilling. En viss politisk liberalisering har funnet sted og Marokko har i disse dager gjennomført valg (27 sept 2002). Det vil fortsatt være Kongen og hans rådgivere som har den avgjørende myndigheten, og det er liten grunn til å tro at det kommer til å skje noen vesentlige endringer²⁸.

2.1.2.3 Algerie

Algerie er en nasjon som preges av nasjonale konflikter. Landet kontrolleres av militære med korrupsjon og økonomisk vanstyre. Etter annulleringen av det lovlige valget i 1992 startet en voldsbølge uten sidestykke i landet.

Vold i Algerie har sitt utspring i ulike terrorgrupper, mest kjent er Væpnet islamsk gruppe GIA (Groupe Islamic Armee). Mellom 60 og 70 tusen mennesker er angivelig drept siden 1992.

²⁷ Statement, (Hon)Frank Ruddy, U.S. Ambassador (ret.)The United Nations, October 2, 2002

²⁸ Intervju av Kirkerud, Eirik Hjort, 3 okt 2002 og <http://news.bbc.co.uk/1/hi/worl/africa/2286933.stm>

En konflikteskalering i de Nordafrikanske områdene kan forsterke de indre motsetninger og uroligheter i Algerie dersom de ulike aktørene har en ideologi og overbevisning om at et maktskifte vil kunne fremme deres interesser på en bedre måte. Spesielt interessant vil det være dersom det finnes interne grupperinger som kan synes å ha interesser i å alliere seg med en ytre fiende. Det er i dag ikke identifisert noen organisasjoner som kan tenkes å sympatisere med noen ytre fiender i en eventuell eskalering av konflikten i Nord Afrika. Et mer tenkelig scenario da, kan være at folket i Algerie samler seg bak det militære regimet mot en ytre fiende for dermed å stagnere eller trekke oppmerksomheten bort fra den indre uroen. En konsekvens er at en konflikt i det nordlige Afrika vil kunne virke stabiliserende for Algerie.

Algerie har en konflikt med Marokko p.g.a. den interne konflikten med Polisario i Vest-Sahara hvor Algerie sympatiserer og delvis støtter og gir opphold til frigjøringsbevegelsen. Videre så er det en uoverensstemmelse om grensen mellom de to statene. En eskalering av konflikten i Vest-Sahara kan medføre at konflikten mellom Marokko og Algerie trappes opp, og hvor Algerie vil støtte Polisario i sin frigjøringskamp for Vest-Sahara. Dette kan virke destabiliserende for det Nordlige Afrika som region.

Algerie etablerte en vennskapsavtale med Tunisia i 1983 som Mauritania sluttet seg til senere samme år. Libya og Marokko ble senere tilsluttet avtalen i 1989, som ble senere kalt Maghreb. Dette innebærer at det finnes et grunnlag for etablering av gode relasjoner mellom de nordafrikanske stater. Likevel kan det at Libya hevder rett på deler av sørøstlige Algerie, kunne få konsekvenser i en eskalering av konflikten i Nord Afrika. Her kan Libya, for å fremme sine interesser, tenkes å støtte Marokko i en konflikt mot Algerie. Libya og Algerie har derimot felles interesser som medlemmer av AU, hvor Marokko har valgt og ikke være medlem som følge av AU støtte til Polisarios kamp for frigjøring av Vest-Sahara. Libyas interesser i en eventuell konflikt mellom Algerie og Marokko er delte. Den største interessen til Libya er muligens å bidra til en stabilisering av regionen ettersom en destabilisering vil kunne føre til flyktningestrømmer i regionen.

Algerie har hatt et nært samarbeid med konservative arabiske stater deriblant Iran og har støttet radikale frigjøringsbevegelser i mange land hvorav mange fikk militær trening i Algerie. Særlig ga landet støtte til frigjøringsbevegelsen Polisario og til PLO. En væpnet konfrontasjon mellom Marokko og Algerie vil kunne føre til en arabisk støtte til Algerie. Men Marokko har også vært aktive i forhold til å pleie gode relasjoner med andre arabiske stater. Det er derfor vanskelig å forutse om en av de to statene vil få mer støtte enn den andre ved en eventuell konflikt. Begge statene vil ha støtte og sympati for sine saker i den arabiske verden.

Europeiske initiativ for å dempe de interne konflikter i Algerie har foreløpig vært uten resultat. Som gammel koloniherre og med tette bånd til landet er situasjonen for Frankrike spesielt vanskelig. Algerie er dessuten en viktig eksportør av olje og gass, og landet har et nært handelssamkvem med land som Italia, USA, Frankrike og Spania. Eskalering av konflikter internt i Algerie og interstatlig mot Marokko, vil kunne føre til flere flyktninger i Nord-Afrika. Vi kan nok ut fra dette hevde at det er en stor interesse i Europa og USA for å bidra til en fredelig utvikling av den nordafrikanske region. Dette vil sikre tilgang til råvarer, spesielt olje og gass samt bidra til å begrense flyktningestrømmen til Europa. Det er ikke sannsynlig at europeiske stater vil engasjere seg militært i konflikter i Nord-Afrika, men heller i større grad bidra til initiativ for en fredelig utvikling i området gjennom støtte til konfliktløsende tiltak.

2.1.2.4 Polisario og Vest-Sahara

Vest-Sahara har over lengre tid vært et interessant område for europeiske stater særlig Portugal, Spania, Nederland, Storbritannia og Frankrike. Bakgrunnen er beliggenheten ved havet og landets tilgang til naturressurser. Vest-Sahara var også en spansk koloni helt frem til 1976.

Den vest-sahariske frigjøringsbevegelsen, Polisario (Frente Popular para la Liberación de Saguía el-Hamra y Rio de Oro) blir i 1973 dannet for å fremskynde avkoloniseringsprosessen og går til krig mot spanjolene.²⁹

Avklaringen om fremtiden til Vest-Sahara blir avgjort gjennom Madridavtalen fra 1975 hvor Mauritania, Marokko og Spania avholder ”hemmelige møter” i Madrid og undertegner den 14. november en avtale der Spania skal få beholde 30% av ressursene, mot at Marokko får to tredjedeler av landet, mens Mauritania får områdene i sør. Saharawiene ble aldri spurt om sin mening.

Polisario fortsatte imidlertid sin frigjøringskamp og i 1976 proklamerte de Den sahariske arabiske demokratiske republikk, og dannet en eksilregjering. I alt 74 land har senere anerkjent Vest-Sahara som eget land, der kun to er europeiske; eks-Jugoslavia og Albania. Norge har ikke anerkjent³⁰ Vest-Sahara.

Krigen mellom Polisario og Mauritania/Marokko fortsetter helt frem til 1979, hvor Mauritania frafaller sine territoriale krav i sør og bifaller det saharaviske folks rettigheter ved å undertegne en fredsavtale. Dette fører senere til at Marokko okkuperer hele Vest-Sahara.

Krigen mellom Marokko og Polisario fortsetter deretter helt frem til 1991. I 1991 vedtok FNs sikkerhetsråd at folket i Vest-Sahara skulle stemme over spørsmålet om innlemmelse i Marokko eller selvstendighet. De siste 11 årene har konflikten vært fastlåst. Dersom FN og andre medlemsland ikke reagerer mot dette, står nå hele fredsprosessen i fare. Polisario advarer om at dersom avstemningen til slutt ikke blir gjennomført, vil de regne det som sin rett og plikt å gjenoppta den væpnede kampen for nasjonal frigjøring innen kort tid. Det er derfor en stor trussel at den intifada-liknende³¹ aksjonene som i dag gjennomføres av ulike grupperinger i Vest-Sahara mot de Marokkanske okkupasjonsstyrkene vil kunne utvikles til regulære militære konfrontasjoner mellom Marokko og Polisario.

Største støttespillere til Polisario er i første omgang³² Algerie, Spania og Cuba. Cuba har sendt mange leger til flyktningeleirene i Algerie og over 2000 saharaviske ungdommer studerer på universiteter i Cuba. Spania er Polisarios definitivt største bidragsyter, og gir store bidrag for drift og understøttelse av de store flyktningeleirene i Algerie. Spanias forhold til Marokko har i løpet av den siste tiden vært noe anstrengt som følge av Marokkos okkupasjon av den spanske Persilleøya i 2002 og økt press for å overta de to spanske enklavene Ceuta og Melilla. Denne konfrontasjonen kan bidra til at Spania ønsker å øke sitt bidrag for å støtte Polisario som en alliert på det Nordafrikanske kontinent.

²⁹ West Sahara Net 2002, Lest 3.10.2002, Web: www.wsahara.net/history.html

³⁰ våre myndigheter er heller ikke villige til å uttale seg konkret om dette ref.: Studvest 1997, Studvest, 1997, ”Vest-Sahara på Hydros brobyggingsalter?”, Oppdatert: 8.10.1997, Web: <http://www.studvest.uib.no/199723/kronikk.asp>

³¹ Intifada (arab. skjelv), bet. på den palestinske oppstanden på den israelskokupeerte Vestbredden og i Gaza, som ble innledet i desember 1987. Artikkelen er hentet fra www.caplex.no

³² Intervju av Kirkerud, Eirik Hjort, 3 okt 2002

2.1.3 Delkonklusjon

Prosesen for en endelig avklaring om Vest-Sahara skulle ta ni måneder, men har foreløpig pågått i 11 år, og man er tidsmessig langt fra en folkeavstemning. FN og en rekke involverte regjeringer advarer partene om at det ikke finnes noen mekanisme som sikrer at resultatet av folkeavstemningen blir respektert og at ingen land vil være villige til å stille opp som fredsskaper dersom krig bryter ut. Marokko har ved sin kompromissløse holdning i spørsmålet om stemmerett, sørget for å gjøre ankeprosessen til en ny identifiseringsprosess. Dersom FN og andre medlemsland ikke reagerer mot dette, står nå hele fredsprosessen i fare for sammenbrudd. Front Polisario mot advarer at dersom avstemningen til slutt ikke blir gjennomført, vil de regne det som sin rett og plikt å gjenoppta den væpnede kampen for nasjonal frigjøring innen kort tid. Videre er det viss utviklingstrekk i form av økt spenning i området som kan gjøre at FN vil være nødt til å trekke seg ut. FN har på siste generalforsamlingsmøte truet med å trekke seg ut, dersom ikke prosessen skyter fart.

EU og USA vil søke å arbeide for alle saker som reduserer konfliktpotensialet i området. Det innebærer derimot ikke at de nødvendigvis støtter Marokko, men fokuserer på sak som uti fra deres vurdering vil bidra til tilgangen på ressursene opprettholdes. Sett i en slik kontekst er det derfor lite trolig at de vil delta som en aktiv part i en eventuell konflikt. Det er ikke tenkelig at europeiske stater eller USA vil engasjere seg aktivt i konflikter i Nord-Afrika, men heller i større grad bidra til initiativ for en fredelig utvikling i området gjennom støtte til konfliktløsende tiltak.

Marokko bruker den Arabiske liga for å søke å oppnå aksept for sin politikk i å opprettholde Vest-Sahara.

Det er en risiko for at de aksjoner som i dag gjennomføres av ulike grupperinger i Vest-Sahara mot de Marokkanske okkupasjonsstyrkene vil kunne utvikles til regulære militære konfrontasjoner mellom Marokko og Polisario.

En konflikt i det nordlige Afrika kan virke stabiliserende på interne konflikter i Algerie.

En eskalering av konflikten i Vest-Sahara kan medføre at konflikten mellom Marokko og Algerie trappes opp, og hvor Algerie kan tenkes å støtte Polisario i sin frigjøringskamp for Vest-Sahara. Dette kan virke destabiliserende for det Nordlige Afrika som region.

Libyas interesser i en eventuell konflikt mellom Algerie og Marokko er mange, men fortrinnsvis vurderes det at landet ønsker å bidra til en stabilisering av regionen ettersom en destabilisering vil kunne føre til flyktningestrømmer i regionen og spesielt inn i Libya.

Både Marokko og Algerie vil ha støtte og sympati for sine saker i den arabiske verden.

2.1.3.1 Den afrikanske union (AU)

53 afrikanske stater besluttet i Durban i juli i år å gravlegge Organisasjonen for afrikansk enhet (OAU) og opprette Den afrikanske union (AU), i et håp om at dette kan bidra til en bedre fremtid, økonomisk utvikling og et godt styresett på verdens fattigste kontinent.

OAU ble opprettet i Addis Abeba i 1963 da de fleste tidligere kolonier i Afrika nettopp var blitt selvstendige. Ideologisk bakgrunn var ønsket om afrikansk enhet og samarbeid, som hadde vært en stor drivkraft i kampen mot kolonialismen. En viktig statutt for OAU var at ingen stat skulle blande seg inn i andre medlemslands affærer. Dette passet diktatorene som mange steder hadde kommet til makten. Blodige kupp og voldelige overgrep ble sett gjennom fingrene med, og

vanlige innbyggere så at OAU ikke var interessert i å ivareta deres interesser. OAU har i praksis vært handlingslammet, men tok opp fredsarbeid på 1990 tallet. Marokko meldte seg ut i 1994 i protest mot at den selverklærte Demokratiske Sahara-republikken (Vest-Sahara) ble opptatt som medlem.

AU ble opprettet i Durban i juli 2002 etter forslag fra Libyas diktator Muammar al-Gadafi, mens Sør-Afrikas president Thabo Mbeki skal ha AU's første formannsskap. AU ble dannet etter forbilde av Den europeiske union (EU). Formålet er sosial, økonomisk og politisk integrasjon og utvikling. AU vil først opprette fem regionale handelsblokker som etterhvert skal smelte sammen til en frihandelssone. Det planlegges også med felles sentralbank, domstol og mynt. Organisasjonen har rett til intervensjon i andre medlemslands indre anliggender ved folkemord eller krigsforbrytelser. Det planlegges også å opprette en felles fredsstyrke.³³

Retten til å intervensjon i andre medlemsland blir den viktigste forskjellen fra det nå nedlagte OAU. I og med at Vest-Sahara er medlem av organisasjonen kan en intervensjon i landet teoretisk være mulig ved folkemord eller krigsforbrytelser. Dersom AU skulle velge å intervensjon i Vest-Sahara vil det kunne bidra til å eskalere den eksisterende konflikten mellom Marokko og Vest-Sahara.

2.1.3.2 Delkonklusjon

På samme måte som kanskje EU etter hvert blir i stand til å ta vare på seg selv, vil nå AU på sikt kunne oppnå en grad av selvivaretagelse i regionen. Konsekvensen kan bli en stabilisering internt i region.

2.2 Forhold som kan utløse konflikt

2.2.1 FNs manglende fremdrift i forhandlingene om Vest-Sahara

2.2.1.1 Grunnlag

The United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara (MINURSO) ble etablert av Sikkerhetsrådet ved Resolusjon 690 av 29 april 1991 i samsvar med "the settlement proposals" som ble akseptert 30 august 1988 av Marokko og Polisario. Generalsekretærens implementeringsplan skulle gjelde for en viss periode og hvor hans spesialrepresentant skulle ha et overordnet ansvar for alle forhold som berørte avtalen slik at befolkningen i Vest-Sahara fikk muligheten til selv å velge selvstendighet eller integrasjon med Marokko. Videre skulle spesialrepresentanten støttes av militært personell og sivilt politi, kalt MINURSO. FN misjonens mandat går blant annet ut på å overvåke våpenhvilen mellom Polisario og Marokko, verifisere uttrekningen av marokkanske tropper, finne hensiktsmessige løsninger for krigsfanger, politiske fanger og flyktninger. Videre skal stemmeberettigede landsmenn og kvinner registreres og et fritt og pålitelig valg skal organiseres.³⁴

Det ble opprinnelig planlagt med en FN-styrke på inntil 1000 sivile, 1700 militære samt en sikkerhetsenhet bestående av 300 politifolk. Ifølge "the settlement plan" skulle tiltakene være implementert i januar 1992. Dette viste seg umulig og styrkens spesialrådgiver i dag er James A. Baker III og mandatet er forlenget til 31. januar 2003. MINURSO finansieres via en spesielt opprettet konto og har et kostnadsestimat for ettårs perioden frem til 30. juni 2003 på \$42 millioner³⁵. Generalsekretær Kofi Annan i FN har i sine rapporter de seneste 2 årene vist sin frustrasjon vedrørende den fastlåste situasjonen. James Baker III opplever at forhandlingene

³³ Aftenposten 10 juli 2002, Marianne Nordstrøm

³⁴ Western Sahara – MINURSO: www.un.org/Depts/DPKO/Missions/minurso.htm. 02.10.2002

³⁵ Ibid

mellom partenes representanter har medført tilbakeskritt fremfor forhåpninger om løsninger. Ingen av sidene har vist evne til kompromisser.³⁶

2.2.1.2 Drøfting

For å vurdere hvilke konsekvenser en eventuell FN-uttrekning kan medføre må dette ses i lys av de mange kryssallianser som virker her og de ulike motivene som står i motsetning til hverandre. Befolkningen ønsker sin rettmessige selvstendighet etter lang tids okkupasjon og tidligere kolonivelde. Marokko på sin side ledes av en konge som har satt sin prestisje og posisjon i å opprettholde sine interesser i Vest-Sahara.

Kostnadene ved FN-misjonen er relativt høye sett i forhold til de uteblitte resultatene. Kravet fra blant andre USA om effektiv pengebruk dvs fremskritt vis a vis handlingsplanen. , , kan bidra til en forstående uttrekning.

Gjennom det såkalte "Framework of Agreement" ønsket FNs ledelse sommeren 2001 at flyktningene skulle bryte opp fra sitt eksil i sørvestlige Algerie og vende tilbake til Vest-Sahara uten en avklaring i en folkeavstemningen om landområdets fremtid. Polisario har siden 1991 ventet på at folkeavstemningen avviste forslaget blanktog har i det siste uttrykt sin utålmodighet ved å true med ny krig. Forslaget gikk i korte trekk ut på at flyktningene skulle dra hjem til Vest-Sahara, som har marokkansk flagg, mynt og utenrikspolitikk, men som for øvrig skal være helt selvstyrt i 5 år. Etter dette skal omsider folkeavstemningen avholdes. Før planen settes i verk skal Polisario og Marokko møtes i direkte forhandlinger der også nabolandene Algerie og Mauritania skulle delta.

Generalsekretær Annan gjorde det klart at han ville be Sikkerhetsrådet vurdere om FN skulle fortsette sitt engasjement i løsning av konflikten, dersom det ikke blir oppnådd enighet om fremdriften i forhandlingene. Dette satte flyktningene under hardt press. Sikkerhetsrådet har gitt planen grønt lys, men FN har understreket at forhandlingene også skal omfatte den opprinnelige fredsplanen. Polisario oppfatter planen som en gavepakke til Marokko. Planen har ført til at sinnet og fortvilelsen er blitt enda sterkere i flyktningleirene, sier Polisarios representant i Skandinavia, Yahiaou Lamin.³⁷

"Framework of Agreement" ble ingen realitet. Partene står nå om mulig lengre fra hverandre enn noen gang. Marokko har gått tilbake på avtalen om folkeavstemning vedrørende selvbestemmelse og gjør krav på det okkuperte territoriet. Polisario kan ikke akseptere en annen løsning enn folkeavstemning om selvbestemmelse. Mens Marokko krever at de marokkanske "setlerne" også skal få delta i folkeavstemningen, mener Polisario at folkeavstemningen skal gjelde det vest-sahariske folket og ikke representanter for okkupasjonsmakten.

Som påpekt tidligere går mandatet til FN-misjonen ut 31. januar 2003 og Vest-Sahara-komplekset skal da på ny opp til behandling i FNs sikkerhetsråd. Dersom den påfølgende resolusjonen ikke gir nødvendig støtte bak kravet om fri folkeavstemning, kan Polisario se seg tvunget til å gå til krig mot okkupasjonsmakten.

Det er også verdt å påpeke at selv om FN fortsetter sitt engasjement er det to utviklingstrekk som kan føre til økt spenning og konflikt. Det første er de økte opprørstendenser en ser i den sørlige delen av Vest-Sahara som nærmest kan sammenlignes med en intifada³⁸. Det andre er at det kan synes som at Marokkanske styrker ikke har full kontroll over de lokale kommandantene i

³⁶ The Middle East Journal, Autumn 2000: www.mideasti.org/articles/dunbar.html

³⁷ Jørgen Lohne, Aftenposten 2001-07-23, ATEKST:AFT2 – Flyktninger avviser ny FN-plan – Vi gir aldri opp Vest-Sahara

³⁸ Intervju av Kirkerud, Eirik Hjort, 3 okt 2002.

området³⁹. Begge nevnte trekk kan fremprovosere en konflikt som FN styrkene hverken har mandat eller er organisert ei heller utrustet for.

Algerie har også nasjonale interesser som Polisarios allierte støttespiller. Algerie har hatt et langvarig spenningsforhold til Marokko. Algerie har ingen interesse av at Marokkos maktgrunnlag utvides til også å innbefatte Vest-Sahara. Den marokkanske stormaktsdrømmen er en trussel mot maktbalansen i Nord-Afrika og MAGREB-regionen spesielt. Ved at Marokko gis fri adgang til olje- og gassforekomster og andre naturressurser, som eksempelvis de enorme fosfatforekomstene, vil det kunne gi Marokko uønskede økonomiske fortrinn. Videre har Algerie interesse av å ha tilgang til Atlanterhavskysten gjennom sin allianse med Vest-Saharas representant Polisario. Dette har et viktig geostrategisk og handelsmessig aspekt.

Det er grunn til å tro at Algerie vil intensivere sin økonomiske og militære støtte til Polisario ved en eventuell åpen konflikt. Følgelig er det også en fare for at Marokko, vil kunne angripe Polisarios geriljabaser inne i Algerie. Dette kan igjen medføre en betydelig horisontal konfliktspredning⁴⁰ ved at Algerie går til motangrep på Marokko. På grunn av Algeries overlegne militære kapasitet er det derimot grunn til å tro at Marokko, som har store deler av sine sine militære styrker i Vest-Sahara kan lide militært nederlag. Mulige allianser mellom Marokko og regimefiendtlige opprørsbevegelser eller terroristorganisasjoner i Algerie kan forverre situasjonen ytterligere. Dette kan få geostrategisk betydning for blant andre vestens avhengighet til passasjen gjennom Gibraltarstredet, jf pkt 2.3.3 Gibraltarstredet.

Selv om Vest-Sahara har vært på FNs agenda siden 1966 har ikke det folket fått velge sin selvstendighet. , til tross for FN-vedtak og resolusjoner om nettopp dette. De 165.000 flyktningene som befinner seg i kummerlige leire i sørvestre Algerie, i et 200 km² ørkenlandskap, og har levd i eksil i vel 26 år. Flyktningleirene er oppkalt etter byene de kom fra: Laayoun, Smara, Aussed og Dahla. Tålmodigheten er trukket til bristepunktet. Enkelte representanter for flyktningene sier de heller vil ”spille sitt blod” og dø enn å oppgi kravet om selvbestemmelse⁴¹. I november 2001 ble det gjennomført kraftfulle demonstrasjoner foran den marokkanske okkupasjonsmaktens hovedkvarter i byen Smara. De vest-sahariske demonstrantene fremførte sine krav om uttrekning, brente det marokkanske flagg, kastet stein og tente på politiets kjøretøyer. Marokkansk antiterror politi ble innledningsvis fordrevet, men senere ble demonstrasjonen nådeløst knust og mange personer ble alvorlig skadet. Det er registrert en tøffere linje fra de marokkanske politistyrkene overfor det vest-sahariske folket og deres markeringer. Dette kan igjen gi en tilleggs effekt av som kan føre til vertikal eskalering.⁴²

2.2.1.3 Delkonklusjon

FN-misjonen MINURSO har i liten grad lyktes i å implementere FN-resolusjon 690 fra 1991. Generalsekretærens varsel om å trekke ut sitt engasjement fra Vest-Sahara dersom det ikke oppnås fremgang i forhandlingene mellom partene har ikke ført frem. Situasjonen er fastlåst i påvente av Sikkerhetsrådets behandling i januar 2003. Dersom videre resolusjonsforslag ikke lykkes er det overhengende fare for væpnet konflikt mellom Polisario-geriljaen og Marokkos okkupasjonsstyrker.

³⁹ Intervju av Kirkerud, Eirik Hjort, 3 okt 2002.

⁴⁰ Forsvarets Fellesoperative Doktrine Del A, Grunnlag, pkt. 2.3.1

⁴¹ Jørgen Lohne, Aftenposten 2001-07-23, ATEKST:AFT2 – Flyktninger avviser ny FN-plan – Vi gir aldri opp Vest-Sahara

⁴² National Radio of the Saharan Arab Democratic Republic in Arabic 2200 gmt 17 nov 01:

<http://globalarchive.ft.com/globalarcive/article.html>

Dette kan føre til en horisontal spredning og eskalering ved at Algerie, direkte eller indirekte, angripes av marokkanske styrker. På grunn av Algeries relative militære overlegenhet vil Marokko kunne lide nederlag i en langvarig konflikt dersom de ikke trekker seg ut av Vest-Sahara. Nye allianser med hvilende eller aktive militante fundamentalistiske organisasjoner kan føre til et lite kontrollerbart krigsscenario i Nord-Afrika.

Sivilbefolkningen lider under dagens uavklarte situasjon og det registreres en stadig økt flyktningstrøm til Europa. En åpen konflikt vil derimot kunne medføre en massiv flyktningstrøm av helt andre dimensjoner som trolig vil volde betydelig bekymring for den vestlige verden og Sør-Europa i særdeleshet. Europa vil trolig ikke klare å skjerme seg unna.

2.2.2 Matvareproblematikk

2.2.2.1 Grunnlag

I flyktningeleirene i Algerie er det ca 165.000 flyktninger fra Vest-Sahara. Disse har oppholdt seg i Algerieske flyktningeleirer i en årrekke, noen i opptil 25 år. De er nesten totalt avhengig av matforsyninger fra FN, World Food Programme (WFP). WFPs operasjon for å forsyne flyktningene med mat har hatt problemer en tid. Internasjonale donorer stiller ikke opp i tilstrekkelig grad og budsjettet for matvareprogrammet har fått tildelt bare 1.5 million US \$ i forhold til det budsjetterte beløpet på 4.5 US \$. UNHCR har gått ut med en appell om støtte til etterforsyning til flyktningeleirene i Algerie hvor 35 prosent av barna nå lider av kronisk feilernæring.⁴³

2.2.2.2 Drøfting

Flyktningene lever i en meget vanskelig situasjon. Det er begrenset bevegelsesfrihet, sterk varme, tørke og totalt sett en livssituasjon uten mye håp. Det er stor frustrasjon blant flyktningene over den fastlåste situasjonen til Vest-Sahara. Dette ble forsterket da FN lanserte sin handlingsplan for å løse konflikten (omtalt i forrige kapittel) og er nå ytterligere forverret på grunn av den prekære matmangelen⁴⁴.

Kampviljen blant flyktningene som oppholder seg i Algerie og i andre europeiske land har imidlertid vist seg å være stor. En episode under Paris Dakar Rally i fjor bygger opp under det. Rallyløpet var lagt gjennom Vest-Sahara etter godkjenning fra Marokko. Dette provoserte Polisario kraftig og det var nær ved oppstå kamphandlinger. Eksil saharawiene som oppholdt seg hovedsakelig i Spania og Frankrike meldte seg til tjeneste for Polisario. Algerie, USA og Sør-Afrika avverget situasjonen ved å presse Polisario til ikke å gå til krig.⁴⁵

Det er grunn til å tro at Polisario også er frustrert over den prekære situasjonen for flyktningene i Algerie. Polisario er avhengig av å rekruttere saharawiene i sine styrker og det antas at rekrutteringsgrunnlaget blant eksil saharawiene i flyktningeleirene i Algerie i liten grad påvirkes av ernæringsmangelen. Matmangelen går ikke ut over kampviljen og alle enn i flyktningeleirene vil sloss for reservestyrkene.

2.2.2.3 Delkonklusjon

Eksil saharawiene er forståelig nok lei av å sitte i leirer og er frustrerte over den fastlåste situasjonen for Vest-Sahara. Matvaremangelen har forverret situasjonen i flyktningeleirene i den siste tiden. FNs engasjement kan ha bidratt til å øke misnøyen og det ansees som sannsynlig at det for tiden

⁴³ UNHCR WFP felles pressemelding 29 august 2002

⁴⁴ Intervju av Kirkerud, Eirik Hjort, 3 okt 2002.

⁴⁵ Ibid

øves press fra flyktningenes side for å få Polisario til å aksjonere. Dette kan vise seg å være en utløsende faktor.

2.2.3 Naturressurser

2.2.3.1 Grunnlag

Vest-Sahara rår over store naturressurser i form av rike fosfatforekomster og tilgang på fisk fra landets lange kystlinje. I 1975 var fosfateksporten fra Vest-Sahara 2.4 millioner tonn pr. år og landet var den sjette største fosfateksportør i verden. Det er ikke bekreftet om det er oljeressurser utenfor kysten. Da Spania i 1976 offisielt gav fra seg det faktiske herredømme ”de facto” over territoriet i Vest-Sahara beholdt landet juridisk sett ”de jure” administrasjon. Marokko og Mauritania ble å betrakte som okkupasjonsmakter.⁴⁶ Iht Madridavtalen overlot Spania kontrollen over Vest-Sahara til Marokko og Mauritania mot at Spania fikk beholde 30 % av naturressursene. Saharawiene var ikke delaktig da denne avtalen ble inngått. FN domstolen i Haag har bekreftet at Spania har ”de jure” administrasjon over Vest-Sahara mens Madridavtalen er erkjent juridisk ikke gyldig.⁴⁷

2.2.3.2 Drøfting

Spania har i praksis ikke håndhevet sitt krav på 30 % av naturressursene iht Madridavtalen. Marokko administrerer i dag Vest-Sahara´s territorium og utnytter landets naturressurser.

Etter at Marokko gav konsesjon for leting etter olje i Sahara til et amerikansk og et fransk oljeselskap har forholdet mellom Marokko og Spania vært kjølig. Marokko har ingen konstitusjonell rett på områdene som styres av Spania. FN har i denne forbindelse kommet med sterk kritikk av Marokko og slått fast at det er Spania som forvalter rettighetene i området. Forholdet er ytterligere komplisert ved at Spania har gitt konsesjon til det spanske selskapet Repsol for oljeboring utenfor kysten av Kanariøyene, et område hvor Marokko hevder å ha territorialkrav. Polisario har klart uttrykt at de ikke aksepterer at Marokko begynner utvinning av olje i Vest-Sahara.

Selv om Vest-Sahara´s situasjon og fremtid er det mest følsomme spørsmålet i forholdet mellom Marokko og Spania, er det andre spørsmål som skaper sterk irritasjon. I fjor vår oppstod det en tilspissing av forholdet mellom Spania og Marokko som følge av sammenbruddet i fiskeriforhandlingene mellom EU og Marokko. Det førte til at Spania ikke har fått fornyet en avtale om adgang til de viktige fiskeområdene utenfor den marokkanske kysten. Fra spansk side er dette en uholdbar situasjon.⁴⁸

Polisario gjør implisitt krav på fosfatressursene i Vest-Sahara i kampen for republikken Vest-Sahara´s selvstendighet. Spania har ikke gjort krav på fosfatressurser iht Madrid avtalen. Ut over dette er det ikke andre aktører som er direkte involvert.

2.2.3.3 Delkonklusjon

Igangsetting av prøveboring i fransk eller amerikansk regi utenfor kysten av Vest-Sahara kan ha potensiale til å utløse en alvorlig internasjonal konflikt. I dette tilfellet er Marokko, Polisario, Spania, USA og Frankrike aktører.

Når det gjelder fiskeressursene utenfor Marokko og Vest-Sahara er dette et forhold som skaper dårlig klima først og fremst mellom Marokko og Spania. Strid om fosfatressursene i Vest-Sahara

⁴⁶ Artikkel om Vest Saharas historie på <http://www.wsahara.net>

⁴⁷ Artikkel av Ronny Hansen, Humanetisk Forbund, på http://www.saih.no/Norsk/Tema/Vest-Sahara/om_Vest-Sahara

⁴⁸ Aftenposten 2 nov 01

kan ikke sies å være en kilde til å kunne utløse en internasjonal konflikt. Rettigheten til Vest-Sahara's naturressurser dermed er totalt sett en faktor som vil kunne utløse en konflikt.

2.3 Strategiske konsekvenser

2.3.1 Militær styrke

2.3.1.1 Grunnlag

Marokko har 198,000 mann i regulære stående hærstyrker, 150,000 i reserve og om lag 48,000 aktive paramilitære. Militærmakten er kvantitativt overlegen Polisario som i Militærbalansen er listet med 3-6000 aktive kombattante medlemmer.⁴⁹ Imidlertid har Polisario kjørt en effektivt geriljakrig mot Marokko tidligere. Algerie har en militær total styrke på rundt 124,000⁵⁰ og er allment kjent for å ha utrustet Polisario med våpen og trening. Anslått styrke for Polisario totalt dersom konflikten bryter ut igjen er estimert til om lag 30,000⁵¹. Algerie er de facto den sterkeste militærmakten blant de tre aktørene. Dette kommer delvis av at selv om landets væpnede styrker er tallmessig underlegne Marokko, så er ikke Algierske styrker bundet opp på sammen måten som de marokkanske er i Vest-Sahara. Den marokkanske okkupasjonsmakten har bygd en 2500 km lang sandmur langs grensen mot Algerie. 1600 km av denne er minelagt.

Okkupasjonsstyrkene teller ca 160000 soldater, i hovedsak spredt i tilknytning til vaktårn og våpenstillinger i tilknytning til sandmuren.

2.3.1.2 Drøfting

Den regionale dominerende militærmakt er slik vi ser det Algerie, men landet har etablert denne makten for å møte sitt regionale og interne sikkerhetsbehov. Algerie har ikke noe uttalt ønske eller behov for å bruke sin militærmakt ut over det å sikre landets suverenitet og for å holde opposisjonen internt i landet stagget. Algerie er styrt av en president som er kommet til makten ved hjelp av de militære. De vil fortsette å holde sin kontroll over den Algerieske samfunnsutviklingen og for å holde intern væpnet opposisjon på et lavintensitets nivå. Det er ikke ventet at Algerie vil involvere seg direkte i Polisario sin kamp om et selvstendig Vest-Sahara. Det er heller ikke forventet at landet vil bruke militærmakt mot noen av sine naboer så lenge det sittende styret har makten. Marokko har heller ikke ambisjoner om å bruke sin militærmakt for å sikre ytterligere hegemoni i regionen bortsett fra en uttalt og gjennomført maktpolitikk i forholdet til Vest-Sahara. Det synes å være en bred støtte i det marokkanske folk for å fortsette landets ambisjoner om et Vest-Sahara under fullstendig marokkansk kontroll. Den prestisje Marokko har i å beholde kontrollen over Vest-Sahara er sterk og det er vanskelig å se at landet overhodet er innstilt på å gi opp sine krav. Det er derfor rimelig å anta at Marokko vil gå langt i å forsvare sine interesser i Vest-Sahara og at de vil kunne bruke militærmakt for å nå sine regionale strategiske mål. Imidlertid er Marokko allerede er hardt presset økonomisk p.g.a. den militære innsatsen som allerede gjøres i dag.

Polisario er en strategisk aktør i den forstand at det som denne frigjøringsbevegelsen foretar seg, vil ha store konsekvenser for stabiliteten i forhold til Marokko. Dette kan føre til at strategiske interesser for hele middelhavsregionen kan stå på spill, spesielt med tanke på kontrollen over Gibraltarstredet. En åpen krig med Marokko der målet sannsynligvis vil være å oppnå en situasjon der Marokko og verdenssamfunnet aksepterer Polisarios krav om en folkeavstemning basert på full saharawi deltakelse, vil i ytterste konsekvens kunne forårsake at Marokko blir ustabil. Dette kan oppstå dersom en eventuell suksess for Polisario medfører misnøye blant de

⁴⁹ Militærbalansen 2002. Tallene inkluderer alle forsvarsgrener

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Intervju av Kirkerud, Eirik Hjort, 3 okt 2002.

marokkanske nybyggere og sikkerhetsstyrker som dermed må forlate Vest-Sahara. Et resultat kan bli en ytterligere spredning horisontalt i regionen og vertikalt, da også Algerie og eventuelt andre av de nordafrikanske landene kan bli involvert. Dersom dette skjer så kan store deler av middelhavsregionen påvirkes.

2.3.1.3 Delkonklusjon

Militærmaktene i regionen representerer i dag ingen strategisk usikkerhetsfaktor dersom Vest-Sahara problemet ikke blusser opp igjen som en åpen krig med en mulig spredning til Marokko og Algerie. Styrkene er delvis forberedt på interne sikkerhetsforhold og for å hevde suverenitet. Dersom det bryter ut en krig i Vest-Sahara mellom Polisario og Marokko der Polisario klarer å oppnå sine målsetninger om å fjerne den marokkanske kontrollen, så kan misnøye fra marokkanske nybyggere slå tilbake på marokkanske styresmakter. Dette kan utløse en krise med et ustabil Marokko som et resultat. Det har derfor av strategisk betydning at en eventuell militær seier for Polisario ikke samtidig medfører marokkansk ustabilitet, ved at de marokkanske sikkerhetsstyrkene vender seg mot kongen..

2.3.2 Flyktningestrøm som følge av konflikt

2.3.2.1 Grunnlag

UNHCR opererer med at det i dag er mer enn 165,000⁵² Saharawi flyktninger i fire flyktningeleirer i Algerie og de har nå vært på flukt i 25 år. Den totale befolkning i Vest-Sahara er tallmessig usikkert, men det er anslått at det bor igjen mer en 100,000 saharawier⁵³, mens marokkanske nybyggere kan være på mellom 200- og 250,000 i tillegg til okupasjonsstyrken.. Disse tall er grunnlag for å kunne si noe om potensialet for flyktninger som direkte konsekvens av en konflikt i Vest-Sahara.

2.3.2.2 Drøfting

En langvarig konflikt kan medføre at flyktningvolumet øker internt i regionen og til det europeiske fastlandet. Saharawiene som har flyktet til Algerie representerer ikke bare saharawiene som en diaspora⁵⁴ utenfor Vest-Sahara, men er også rekrutteringsgrunnlag for Polisario. For tiden er disse nesten helt avhengige av hjelp fra FN's matvareprogram, UN World Food Programme (WFP).⁵⁵ FN rapporterer om kritisk matmangel og underernæring og WFP har p.r. 1.oktober fått mye mindre finansiell støtte enn det som er meldt inn som behov.⁵⁶

Dersom krigshandlingene blusser opp igjen mellom Polisario og den marokkanske administrasjonen av Vest-Sahara så kan mange av de marokkanske nybyggere også etter hvert i stor grad bli nødt til å måtte flykte fra de marokkansk administrerte områdene i vest. Antallet som mulige flyktninger er vanskelig å anslå, men det er rimelig å anta at det kan dreie seg om noen titalls tusen i første omgang. Av disse vil saharawiene i første omgang sannsynligvis dra til Algerie der det er etablerte flyktningeleirer. Hvis dette skjer hurtigere enn leirene kan ta unna så er det en mulig følge at mange av de som ikke absorberes i flyktningeleirene flykter videre. Dersom et mottaksapparat i regionen på sikt ikke klarer å ta unna strømmen, vil flyktningene

⁵² Aftenposten nettutgave, 30 desember 2001

⁵³ Intervju av Kirkerud, Eirik Hjort, 3 okt 2002.

⁵⁴ The breaking up and scattering of a people, Merriam Websters Dictionary, brukes om spredte bosetninger utenfor et folks område som f.eks religiøse eller nasjonale grupper som lever i eksil

⁵⁵ 2002 August 29, Internett, <http://www.unhcr.org/>

⁵⁶ (AFP, 1.okt 2002): The Rome-based agency currently needs some 8,300 tonnes of food, or about 3.7 million dollars, to cover the needs of the refugees in the region until 2003. The United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) said it had only received 1.5 million dollars of the 4.6 million it appealed for in 2002.

måtte søke seg videre, hvor det å krysse Middelhavet er en løsning. Det vil knytte seg stor usikkerhet til antallet, men i verste fall kan det dreie seg om over 100,000 flyktninger som orienterer seg mot Europa. En sammenligning med antallet flyktninger i forbindelse med Kosovo-konflikten skulle tilsi at det rent tallmessig burde være håndterbart for EU⁵⁷. Erfaringer fra mobiliseringen av hjelpeorganisasjoner i forbindelse med Kosovo krigen og Kosovo-Albanernes flukt fra Jugoslavia kan være nyttige. I såfall vil alle de europeiske landene være potensielle mottakere av flyktninger.

Det kan også spekuleres i hva som eventuelt vil skje med en flukt av marokkanske nybyggere og sikkerhetspersonell fra Vest-Sahara. Det er her rimelig å anta at dersom de forlater landet, så vil det være en del av en planlagt operasjon mer enn en regulær flukt, det vil si en marokkansk tilbaketrekking. Imidlertid kan visse områder på marokkansk-kontrollert side oppleve sporadisk flukt av befolkningen. I såfall vil de fleste antakelig orientere seg mot Marokko. Noen av disse vil antakelig forsøke å orientere seg ut av regionen, men det kan vanskelig estimeres noe antall her. Det vil på samme måte som for Kosovo kunne være håndterbart av EU, i hvert fall for en begrenset periode. Et enda større potensiale for masseflukt fra hele regionen, om enn et mer fjernt et, er dersom Vest-Sahara konflikten sprer seg og medfører ustabilitet i både Marokko og Algerie. Da vil vi i verste fall måtte håndtere flyktningestrøm opp mot en million eller mer. Imidlertid vil Vest-Sahara konflikten måtte utvikle seg negativt over lengre tid før en slik situasjon vil kunne oppstå, men utenkelig er det ikke.

2.3.2.3 Delkonklusjon

Ved en oppblussing av konflikten i Vest-Sahara er potensialet for masseflukt relativt lite selv om en regner med hele Vest-Sahara's saharawi-befolkning på 2-300.000, inkludert de flyktningene som befinner seg i Algerie. Selv om halvparten skulle måtte flykte ut av regionen mot det Europeiske fastland, så vil ikke antallet bli høyere enn det som ble håndtert under Kosovo krigen, som det kan være relevant å sammenlikne med. Imidlertid er det selvsagt en vesens forskjell ved at Kosovo ikke har kystlinje, mens de nordafrikanske statene har det, noe som gjør massetransport til en logistisk utfordring. Dersom hele regionen blir destabilisert, så er potensialet for masseflukt i milliontall være til stede. Imidlertid vil det før en slik situasjon vil kunne oppstå, være en rekke indikatorer som vil varsle om det forestående slik at det vil være bedre tid til å planlegge for tiltak fra verdenssamfunnet og spesielt europeisk side til å skjerme og forebygge en slik utfordring.

2.3.3 Gibraltarstredet

2.3.3.1 Grunnlag

Gibraltarstredet er et såkalt "choke point" i militær sammenheng og et knutepunkt i sivil sammenheng. Med choke point/knutepunkt forstås at all bruk av sjøverts forbindelseslinjer kanaliseres gjennom et punkt. Alternativet til å benytte Gibraltarstredet er seilas gjennom Suez kanalen rundt Afrikas sydspiss. Dette betyr at sjøgående trafikk enten sivil eller militær kan hemmes eller hindres i tid og kapasitet. Fri passasje ut fra Middelhavet, vestover til USA (transatlantisk), nordover til Europa (EU) eller sydover er viktig både i krig, krise og fred. Likeledes kan fri ferdsel via Gibraltar til de østlige, nordlige og sydlige områder i Middelhavet være viktig ifm internasjonal handel, kriser eller kriger i fremtiden.

⁵⁷ Under Kosovo krigen i 1998 ble det av UNHCR registrert rundt 250,000 flyktninger fra Kosovo.

2.3.3.2 Drøfting

Den som har sjøkontroll⁵⁸ over Gibraltarstredet, har i realiteten på sikt kontroll over sivil skipsfartsbruk og militærbruk av stredet. I en hovedoppgave⁵⁹ ved FSTS er Giblartarkonflikten beskrevet ut i fra stredet som sådan og den tilstøtende kysten på nord siden i stredet. Drøftingen her omtaler imidlertid stredet og den tilstøtende kysten syd for stredet. For å få bedre oversikt for både nord og sydsiden av henvises det derfor til denne kilden.

Selv om bruk av internasjonale streder er regulert i internasjonale regelverk kan man tenke seg situasjoner der en trussel kan materialisere i en form som hemmer eller hindrer fri passage. En kan heller ikke se bort fra muligheten for at stredet brukes i en større sammenheng ved at pågående konflikter i tilstøtende land i Middelhavbassenget eksempelvis Midtøsten, Egypt, Libya, Tunisia, Algerie og Marokko understøttes ved å bryte eller hemme forsyningslinjene.

Den som kontrollerer den tilstøtende kysten til Gibraltar, Marokkos kystlinje og Algerieas kystlinje, vil på sikt kunne skape seg et grunnlag for å oppnå kontroll over Gibraltar stredet. Om ikke sjøkontroll oppnås, vil forutsetningen for å hemme evt nekte bruk av stredet kunne konkretiseres ved at en trussel materialiseres fra kysten mot sjøen (Gibraltar stredet). Algerie har for tiden to K-klasse ubåter og noen mindre overflatefartøy⁶⁰, mens Marokko har noen mindre overflatefartøy⁶¹.

Vest-Sahara vil kunne bidra til en destabilisering av regionen av grunner som er redegjort for i avsnitt 2.2, og vil således på sikt kunne påvirke bruken av Gibraltar stredet.

Gibraltarstredet og den tilstøtende kyst langs Marokko og Algeriekysten kan tenkes egnet for terrorisme som tar sikte på enkelt anslag mot sivil eller militær skipstrafikk som passerer til/fra stredet. Førstegangs hendelser vil sannsynligvis ha størst effekt. En slik aksjon kan være mer virkningsfull dersom anslag koordineres mot flere mål samtidig. Det vil være mulig å levere våpen fra kyst territoriet i Marokko og Algerie, våpen kan også leveres fra sjøen for eksempel små hurtiggående farkoster. Slike farkoster er i dag i bruk for smugling over stredet.

2.3.3.3 Delkonklusjon

En horisontal spredning av konflikten i Vest-Sahara kan på sikt kunne få en strategisk betydning dersom fri ferdsel gjennom Gibraltarstredet sjeneres eller hindres. Bli dette et faktum vil aktørene USA og EU trolig bringes inn i en nye situasjon.

2.3.4 Olje/Gass leveranse fra Algerie til Europa

2.3.4.1 Grunnlag

Algerie er etter Russland den største leverandøren⁶² av fossilt brensel til Europa. I tillegg mottar USA 11.5% av sin totale import⁶³ fra landet. Eksporten er styrende for Algeries utvikling ved at den skaper inntekter og dermed avhengighet. På samme måte skapes det en gjensidig avhengighet mellom Algerie/Europa og mellom Algerie/USA, som kan påvirke den etablerte skjerming

⁵⁸ Forsvartets fellesoperative doktrine del B, FFOD, pkt 13.2.3

⁵⁹ "Giblartarkonflikten", Faglig fordypning, FSTS II/7 –01-02, Egenberg, Storaas og Sundal

⁶⁰ Militærbalansen, 2002, s.128

⁶¹ ibid

⁶² ref OPEC Annual Statistical Bulletin 2000, s.51

⁶³ ref The Economist 2002, Fact Sheet Algeria, Web:

<http://economist.com/countries/Algeria/profile/.cfm?folder=Profile-FactSheet>

2.3.4.2 Drøfting

Den som har kontroll over det fossile brenselet som finnes i Algerie og dets infrastruktur, vil naturligvis kunne bestemme hvem dette skal eksporteres til. Hindres eller skjermes Europa fra å kunne motta fossilt brennstoff fra Algerie så er det et grunnlag for økt europeisk engasjement. Dersom fossile brennstoffer ikke kan leveres fra en annen leverandør til Europa til akseptabel leveringssikkerhet så har vi med en gang en situasjon hvor Algerie og region får Europas oppmerksomhet. Skulle det derimot være tilfellet at det finnes alternative leverandører som kan konkurrere kvalitets- og prismessig så har regionen mindre strategisk betydning i forhold naturressursen fossilt brensel.

En konflikt i Vest-Sahara kan dermed påvirke Europa gjennom leveransene av fossilt brennstoff ved en horisontal spredning mot Algerie.

Terroraksjoner som følge av konflikten i Vest-Sahara kan få strategisk betydning. F.eks kan terrorhandlinger som sjenerer eller hindrer leveranse av olje fra Algerie til Europa være et virkemiddel som kan bli brukt. Deler av infrastrukturen ligger i ubeskyttede rør gjennom ørkenlandskap fra syd-øst i Algerie og nordover til Middelhavet hvor rørene fortsetter under vann.

2.3.4.3 Delkonklusjon

Det faktum at Algerie er en leverandør av fossilt brennstoff skaper et gjensidig avhengighetsforhold til Europa og USA. Brytes denne gjensidigheten kan Europa og USA involvere seg for å stabilisere situasjonen. Konflikten i Vest-Sahara har potensial til spredning i regionen og spesielt mot Algerie og således indirekte involvere Europa.

3 Sammendrag/konklusjon

Den mest sentrale konflikten i Nord Afrika er forklart gjennom en teoretisk tilnærming med bruk av A. Kjølbergs sentrum perifer modell og begrepene skjerming, vertikal og horisontal spredning fra FFOD.

Vest Afrika-konflikten i Nord Afrika) i er en konflikt i vestens periferiområdet og ligger i det geostrategisk viktige Middelhavsområdet. Under drøftingen har vi slått fast at konflikten er fastlåst og at det er et potensiale for både vertikal og horisontal spredning, som kan gi en strategisk betydning.

Hovedaktørene Marokko, Algerie, Vest-Sahara ved Polisario har en kompromissløs tilnærming til denne konflikten. FN som prøver å finne en løsning som er tilfredsstillende for alle parter, står foran en kompleks utfordring særlig dersom ingen av hovedaktørene viser vilje til kompromiss.

Forhold som det uløste referendums spørsmålet, flyktningssituasjonen (forsyningsproblematikk) i Algerie, islamsk fundamentalistisk orienterte grupperinger, strid om de omfangsrrike naturressursene (fosfat, fisk, mulige olje og gassforekomster) i Vest-Sahara er faktorene som kan forårsake ustabilitet i denne regionen og deretter en ny åpen konflikt internt i Vest-Sahara med eskalering mellom Marokko og Algerie.

Dersom konflikten eskalerer horisontalt til en åpen konflikt mellom Algerie og Marokko kan det medføre en ustabilitet i hele Nord-Afrika-regionen. Den viktige passasjen gjennom Gibraltarstredet kan her påvirkes.

Etter vår vurdering er trusselen mot Europa med tanke på masseflykt relativt liten i konflikten mellom Marokkanske og Polisarios militære styrker. Med en stor horisontal eskalering kan en flyktningestrøm mot Europa utløses. Denne kan få et uforutsigbart omfang, særlig Spania og

Frankrike kan bli truet, men på grunn av Schengen avtalen kan det utvikle seg til et problem for hele Europa inkludert Norge.

FN-misjonen MINURSO har ikke lyktes i å implementere FN-resolusjon 690 fra 1991 med den følge at våpenhvilen mellom Polisario og Marokko har trukket ut i langdrag. Situasjonen er fastlåst i påvente av Sikkerhetsrådets behandling i januar 2003. Dersom videre resolusjonsforslag ikke lykkes medfører det overhengende fare for væpnet konflikt mellom Polisario og Marokko.

En krig i Vest-Sahara der Polisario oppnår sine målsetninger om å fjerne den marokkanske kontrollen, kan medføre misnøye fra marokkanerne i Vest-Sahara som kan rettes mot marokkanske styresmakter. Dette kan medføre et ustabil Marokko. Det er derfor av strategisk betydning at en eventuell militær seier for Polisario ikke fører til marokkansk ustabilitet.

En konflikt mellom Marokko og Polisario kan få konsekvenser for det fra før tildels dårlige forholdet mellom Marokko og Algerie. Med sin tilknytning til Afrikansk Union er det ikke utenkelig at Polisario vil kunne få en bredere støtte for sin frigjøringskamp, i første rekke fra Algerie, noe som kan virke ytterligere destabiliserende for det Nord-Afrika.

Land i Nord Afrika som ikke berøres direkte av konflikten med Vest-Sahara, Marokko og Algerie, kan oppleve økende flyktningestrømmer. Et problem som også vil kunne overføres til Europa. Som en følge av dette er det av interesse for de øvrige Afrikanske land og Europa å bidra til tiltak som stabiliserer situasjonen i Nord-Afrika.

For land utenfor regionen vil en konflikt i området kunne redusere tilgjengeligheten til ressurser fra Nord-Afrika. Både i Europa og USA er man interessert i en stabil utvikling av de Nordafrikanske områdene og vil derfor søke å arbeide for alle saker som reduserer konfliktpotensialet i området. Dersom den frie bruk av Gibraltarstredet trues, medfører det med stor sannsynlighet økt engasjement fra Europa og USA.

4 Behov for videre utredning

Det kan være behov for videre utredninger etter sikkerhetsrådets behandling i januar 2003, da dette kan bli et et slags vendepunkt i utviklingen av situasjonen i Vest-Sahara.
